

Nr 678.

Av herr Gustafsson i Bogla m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 159, med förslag till lag om nykterhetsvård m. m.

Genom Kungl. Maj:ts proposition nr 159 har riksdagen blivit förelagd förslag till lag om nykterhetsvård m. m.

I 1 § av lagförslaget har — efter påpekande av lagrådet — den jämkningen av lagtexten i jämförelse med denna paragrafs lydelse i lagrådsremissen företagits, att orden "ej blott tillfälligt" inskjutits i paragrafens andra stycke, där lagens definition av alkoholmissbruk återfinnes. Härigenom kan uppenbart skadlig alkoholanvändning, som är rent *tillfällig*, icke föranleda nykterhetsvårdsåtgärd. Samtidigt har en jämkning företagits i lagförslagets 10 §. Genom denna jämkning kommer polis- och åklagarmyndighets anmälningsplikt att likväl omfatta *alla* fall av alkoholanvändning, som är uppenbart skadlig, i den mån sådana fall komma till dessa myndigheters kännedom. Enligt departementschefens uttalanden synes nykterhetsnämnd i dylika fall komma att ha skyldighet och befogenhet att verkställa undersökning till utrönande av om det uppenbart skadliga alkoholbruket varit ej blott tillfälligt och sålunda måste betraktas som missbruk enligt 1 § lagförslaget. *Befogenheten* att undersöka detta synes dock icke tillräckligt klart framgå av dessa uttalanden eller av 12 § lagförslaget. Denna paragraf, som reglerar undersökningsplikten, synes därför behöva jämkas på samma sätt som 10 § lagförslaget. Lämpligen kan detta ske genom att orden "*missbrukar alkoholhaltiga drycker*" (d. v. s. enligt 1 § lagförslaget "*ej blott tillfälligt* använder alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan") utbytas mot "*använder alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan*". Angelägenheten av att förstagångsfall av fylleri särskilt bland ungdomen verkligen bli föremål för nykterhetsnämnds undersökning gör det enligt vår mening önskvärt, att lagtexten förtydligas på nu antytt sätt. Vi förutsätta givetvis, att undersökning avbrytes på tidigt stadium, om alkoholanvändningen vid sådan undersökning skulle visa sig vara rent tillfällig.

Enligt 21 § lagförslaget kan s. k. farlig alkoholmissbrukare ej omhändertagas av polisen interimistiskt annat än om farligheten riktar sig mot annans personliga säkerhet eller eget liv. Den för annans kroppsliga eller själsliga hälsa farlige alkoholmissbrukaren kan alltså icke

bli föremål för snabbt omhändertagande. Alkoholistsvårdsutredningen fann även denna kategori så socialt riskabel, att möjlighet till sådant omhändertagande borde lagfästas. Departementschefen har emellertid ansett, att den här åsyftade kategorien alkoholmissbrukares uppträdande icke konstituerar en omedelbar fara vid någon viss tidpunkt (sid. 88 i propositionen). Möjlighet till snabbt omhändertagande av dessa missbrukare skulle därför icke vara behöflig. Det finns säkerligen praktiska exempel, som kunna jäva denna uppfattning. Vad som emellertid kommer oss att finna det erforderligt att farliga alkoholmissbrukare av nu åsyftade typ också kunna provisoriskt omhändertagas är att en tvångsintagningsåtgärd mot en sådan missbrukare, vilken åtgärd enligt lagförslaget förutsätter att denne under tiden fram till länsstyrelsens beslut i ärendet befinner sig i frihet, sannolikt skulle komma den psykiska farligheten från missbrukarens sida gentemot t. ex. hustrun att endast öka utan att någon viss tidpunkt för omedelbar fara kan fixeras. Mången nykterhetsnämnd kommer sannolikt, för att i ett dylikt fall skydda hustrun från att utsättas för en ännu värre fysisk eller psykisk press än den hon redan utstår, att avstå från att begära intagningsförordnande. En sådan konsekvens av lagstiftningen på detta område kan icke vara rimlig. Vi föreslå därför, att även för annans kroppsliga eller själsliga hälsa farliga alkoholmissbrukare skola kunna vid behov provisoriskt omhändertagas av polismyndigheten i avvaktan på närmare och definitivt prövning av framställning om tvångsintagning å vårdanstalt.

Delgivning av handlingar avseende tvångsintagande av alkoholmissbrukare å vårdanstalt skall enligt lagförslaget ske på likartat sätt som då fråga är om rättegångshandlingar (66 § samt 23 och 24 §§ lagförslaget). I allmänhet komma ansökningshandlingarna enligt dessa stadganden att vid delgivningen tillhandahållas i avskrift för att av vederbörande *behållas*. Det finns ej så få exempel på att alkoholmissbrukare, som delgivits handlingar i sådana ärenden på detta sätt, vid olika tillfällen långt efter att vården å alkoholistanstalt avslutats och särskilt i samband med återfall i alkoholmissbruk utsätta uppgiftslämnare för svåra trakasserier på grund av gjorda uttalanden eller lämnade upplysningar i ansökningshandlingarna, som alltså den vårdade har *varaktig* tillgång till enligt den ordning för delgivning, som enligt lagförslaget skall normaliseras. Man har alltför ofta i lagstiftningen förbisett, att alkoholmissbrukare ej sällan äro kverulantiskt hämndgiriga och paranoiskt lagda och därför icke kunna i alla avseenden likställas med den normalt reagerande genomsnittsmedborgaren. Ordningen för delgivning enligt rättegångsbalken bör därför icke utan vidare tillämpas på nykterhetsvårdens område. I propositionen (sid. 228) åberopar departements-

chefen JO:s uttalande i ämbetsberättelsen till 1939 års riksdag angående delgivning av ansökningshandlingar i ett visst alkoholistvårdsmål. Detta uttalande skulle helt överensstämma med departementschefens ståndpunkt. Emellertid förhåller det sig så, att i det ärende, som föranledde detta JO:s uttalande, överståthållarämbetet meddelat, att ämbetet visserligen enligt JO:s rekommendation övergått till att vid delgivning överlämna en omgång ansökningshandlingar till den dessa handlingar avsåge men med samtidig anmaning till vederbörande att efter förklaringstidens slut återlämna dessa. Häremot har JO ej haft något att invända utan tvärtom uttalat, att med detta förfaringssätt vunnits vad han åsyftat med sitt ovan åberopade uttalande. Enligt vad vi erfarit tillämpar överståthållarämbetet alltjämt ungefär samma praxis, dock med den skillnaden, att ämbetet ej återfordrar handlingarna annat än i de fall risk för repressalier i framtiden mot uppgiftslämnare på grund av t. ex. alkoholmissbrukarens paranoiska läggning bedömes föreligga. Vi anse, att en laglig möjlighet att i dylika fall återfordra ansökningshandlingarna efter förklaringstidens utgång borde finnas. En jämkning av lagtexten i denna riktning vore därför önskvärd.

Vi önska slutligen rikta uppmärksamheten på specialmotiveringen till 64 § lagförslaget, enligt vilken tystnadsplikten för nykterhetsnämndsledamöter och -tjänstemän ej skulle utgöra hinder för dessa att inför domstol avlägga vittnesmål rörande vad de på grund av denna deras ställning erfarit. Med stöd av 36 kap. 5 § rättegångsbalken har emellertid viss praxis utvecklats, enligt vilken vittnesmål av personer i sådan ställning ansetts uteslutet. Kommer denna praxis genom vad departementschefen anfört att brytas, blir konsekvensen med sannolikhet den, att uppgiftslämnare, särskilt hustrur och andra i beroendeställning till alkoholmissbrukare, komma att bli ännu försiktigare med att lämna fullständiga upplysningar än hittills. Någon bestämd garanti för att deras uppgifter — kanske om ytterst ömtåliga förhållanden av personlig art — ej komma till alkoholmissbrukarens kännedom kan nämligen ej lämnas i fortsättningen, om departementschefens specialmotivering till stadgandet om tystnadsplikten kommer att godkännas av riksdagen. Visserligen kan domstolsförhandling ske inför stängda dörrar, men i princip är sådan förhandling offentlig, liksom domstolens protokoll icke annat än under särskilda förhållanden kan sekretessbeläggas. Nykterhetsvårdens funktionärer — nämndledamöter och andra funktionärer — böra slippa att ställas i den svåra konflikt, som vittnesplikt av här förevarande art måste innebära. Det är därför önskvärdt, att riksdagen starkare än departementschefen gjort understryker, att domstolarna ej böra

avkräva dylika funktionärer vittnesmål om vad de erfarit som sådana funktionärer.

Med stöd av vad vi sålunda anfört få vi anhålla,

att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 159 ville företaga de jämkningar av lagtexten vi ovan föreslagit och/eller göra uttalanden i enlighet med vad vi ovan påyrkat.

Stockholm den 14 april 1954.

Edvin Gustafsson
i Bogla.

Yngve Hamrin.

Einar Hæggblom.
